

Koncerty

4. 6. 2023

Bratislava, Reduta

Marek Vrábek

Vierne – Borzík – Franck – Guilmant

Organové koncerty sú už niekoľko rokov trvalou súčasťou dramaturgie Slovenskej filharmónie. V prvú júnovú nedeľu sa na pódiu Reduty za nástrojom, ktorý bol uvedený do prevádzky pred 11 rokmi, ocitla stálica na našom interpretačnom nebi, organový umelec, pedagóg, dramaturg a riaditeľ bratislavského Cirkevného konzervatória Marek Vrábek. Nemožno opomenúť skutočnosť, že Vrábek sa nedávno dožil okrúhlejšej polstoročnice, ktorá predstavuje v živote každého človeka významné jubileum; aj preto dostal od SF možnosť vystúpenia hneď na dvoch koncertoch (to druhé, orchestrálne vystúpenie reflektujem v rubrike V žiari monitorov).

Marek Vrábek k svojej päťdesiatke nastudoval úplne nový repertoár, ktorý sa opiera najmä o tituly francúzskych autorov. Priznám sa, nie je to práve môj „top“ program, no voľbu takého skúseného interpreta treba len a len rešpektovať. Na začiatku zaznel výber z pozoruhodného cyklu *24 kusov vo volnom štýle* od Louisa Vierna z rokov 1913/1914; cyklus vznikol s liturgickým zameraním a plán tónin kopíruje usporiadanie Bachovho *Tempo- vaného klavíra*. Vypočuli sme si tri majestátno virtuózne kusy (*Carillon, Cortège, Divertissement*), medzi nimi dva nežnejšie a poetickéjšie (*Prélude, Lied*).

Trúchlenie, malá prosebná modlitba vo verzii pre organ od Lukáša Borzíka v rozsahu 9 minút mala svetovú premiéru. Hudobná reč tohto etablovaného autora sa blíži k postmoderne a jeho *Trúchlenie* sa opieralo o formový vzor passacaglie s istou gradáciou, ale aj záverečným útlmom. Extrémne pomalé tempo malo napomôcť kontemplácii a spomienke na zosnulého

Tempo a zvukovo kládol Vrábek veľký dôraz na kontrastné stvárnenie a zvlášť registrácia oplývala farebnosťou a vynaliezavosťou.

Františka Tkáča, ktorý prišiel o život v Slovenskom raji.

Súčasťou koncertu bola aj geniálna *Fantázia A dur* od Césara Francka a o čosi menej geniálna *Sonáta č. 1 d mol* od Alexandra Guilmanta. Hoci štýlovo konzervatívneho romantika Guilmanta majú mnohí organisti z akýchsi, mne záhadných príčin radi, nikdy som sa nevedel zmieriť s určitou priemernosťou, banálnosťou, efektnou povrchnosťou a slabou harmonicko-melodickou nápaditosťou tohto autora, ktorý má zaiste aj mnohé kladné stránky a prínosy (napríklad má veľkú zásluhu na tom, že dielo J. S. Bacha dodnes tvorí základ vzdelávania organistov).

Netreba prízvukovať, že Vrábek k interpretácii vybraných skladieb pristupoval s čo možno najvyššou zodpovednosťou a pokorou. Jeho prednes bol plný emocionálnej hĺbky a intenzity, bohatstva výrazových odtieňov a mužných citov. Prírodzene dýchajúce frázovanie rešpektovalo logickú výstavbu mikro- a mezoštruktúry, pritom vďaka pestrým a častým agogickým zásahom nikdy neskĺzlo do stereotypu alebo nudy.

Tempo a zvukovo kládol Vrábek veľký dôraz na kontrastné stvárnenie a zvlášť registrácia oplývala farebnosťou a vynaliezavosťou. Jednotlivé diela dokázal vnímať a sprostredkovať nielen „pod lupou“ detailov, ale aj z nadhľadu globálnych expresívnych línií. Jeho Vierne bol plný elegancie a šarmu, Franck vrúcnej emocionality a Guilmant virtuózneho vzletu. Presvedčivá autenticita Borzíkovej premiéry bola zabezpečená konzultáciami so skladateľom. Summa summarum, aj tento „jubilejný“ koncert ukázal, že Marek Vrábek právom patrí k našej absolútnej interpretačnej špičke, nielen organovej. Záverom treba len popriať veľa energie a sily do ďalších rokov. Všetko najlepšie, Marek!

TAMÁS HORKAY

17. 6., 18. 6., 23. 6. 2023

Kroměříž, Muzeum Kroměřížska,

Chrám Sv. Maurícia

Forfest

Letos na prelomu června a července v Kroměříži již po čtyřiatricáté vyvrcholil Forfest, mezinárodní festival současného umění s duchovním zaměřením. Jeho pořadatelem je Umělecká iniciativa v jejímž čele stojí manželé Zdenka a Václav Vaculovičovi.

Mottem letošního ročníku se stala sentence skladatele Roberta Schumanna „... aby pravda umění jasně zářila a šířila radost a naději...“ Program festivalu je rozložen do koncertních sálů a chrámových prostor města Kroměříž a z části i do jiných míst v centru Moravy, do Olomouce, Kojetína a Velké Bystřice. Nesporným obohacením byla hojná účast slovenských umělců.

V sobotu 17. 6. odpoledne se konal koncert v Muzeu Kroměřížska, v prostorách jeho stálé expozice. Mezi působivé výtvarné exponáty, dokumentující život a dílo malíře Maxe Švabinského, byl umístěn recitál dvou umělkyní – české violistky Evy Mokré a slovenské harfenistky Kataríny Ševčíkové. Jedná se o soubor neobvyklého obsazení, který nabídl rovněž neobvyklý repertoár. Akusticky se viola s harfou pojí velmi dobře. Zvláště působivé je jejich souznění v nízkých polohách. Vyslechli jsme celkem 15 kratších opusů z pera převážně méně známých autorů (S. Nichifor, A. Bernet, Ch. Pam-puch, W. Hess, M. Giau, E. Hubert, P. de Senneville, Y. Tiersen, R. D. Kerr). Pro většinu zvolených skladeb bylo charakteristické, že jsou v trojdobém metru, v mollových tóninách a že přinášejí působivé, až líbezné melodie vokálního charakteru. Katarína Ševčíková pak mezi svá sóla zařadila i vlastní kompozici, kterou nazvala *Flamenco*. Dobře v ní vystihla

Škola: vzdelanie či úväzky?

JANA DEKÁNKOVÁ

taneční vzruch adaptovaný z příslušného kytarového repertoáru. Svoji herní razanci harfistka v průběhu koncertu projevila vícekrát, a možná to bylo i na škodu, neboť to v tomto subtilním prostoru nejednou zapůsobilo až přemírou zvukové masy.

Jestliže sobotní odpolední koncert v Muzeu Kroměřížska byl z poloviny slovenský, ten nedělní byl slovenský zcela, a to nejen po stránce interpretační, ale i autorské. Pořadatelé pozvali na nedělní večer do chrámu svatého Mořice dva mladé slovenské umělce – sopranistku Zuzanu Barochovou a varhaníka Jána Fica. Díky nim měli posluchači vzácnou možnost seznámit se v průřezu se slovenskou duchovní tvorbou tří generací. Tu nejstarší zastupoval Oldřich Hemerka. Jeho *Ave Maria* v úpravě Jozefa Podprockého zaznělo ve světové premiéře. Dílo Jozefa Grešáka bylo zastoupeno *Modlitbou* pro varhany z *Varhanní knížky pro Ivana Sokola*. Připomenuta tak byla významná osobnost slovenského varhanního umění. Střední generaci zastupovala na koncertě dvě jména, Jozef Podprocký a Iris Szeghy, tu mladší pak Peter Duchnický a Ivan Buffa.

Z hlediska hudebního myšlení vývojově nejdál dospěla Iris Szeghy. Její *Žalm pro sólový hlas na báseň Paula Celana* dramaticky kombinuje řečové prvky s intonovaným vokálním projevem. Provedení druhého vokálního díla Szeghyové, které zaznělo na závěr koncertu, zastínilo nevýrazné varhanní kusy Jozefa Grešáka a Ivana Buffy. Její *Žalm 130 pro soprán a varhany* byl nesporným vyvrcholením večera jak po stránce kompoziční, tak i interpretační.

Původně plánovaný koncert dua Viento Marero (flétna a kytara) musel být z rodinných důvodů odřeknut, slovenští umělci však za sebe nabídli náhradu, sólového kytaristu Karola Samuelčíka. Nelze odhadnout, jak kvalitní by byl původní dramaturgický záměr, náhrada však byla přímo vynikající. Samuelčík je skromný, introvertní umělec, který se vypracoval z žáka banskobystrické ZUŠ, přes žilinskou konzervatoř a bratislavskou VŠMU až k předním španělským kytarovým pedagogům. Na rozdíl od jiných současných forfestových programů, které jsou sestaveny z většího počtu drobných skladeb, Samuelčík hrál jen tři autory, Slováky Mariána Budoše, Jevgenije Iršaie a Jána Králíka, zato díla delších stopáží. Pozoruhodným rysem zvolené dramaturgické sestavy je to, že ani při soustředěném poslechu ve vybraných skladbách nenalezneme jakékoliv specifické národní, tedy slovenské prvky. Vše je to hudba sice kvalitní, nicméně svým charakterem a obsahem nadnárodní a nadčasová.

Lze vyzdvihnout mimořádně vhodné akustické podmínky, které až nečekaně poskytly oltářní prostor kostela, kam byl interpret i s auditoriem (které bylo komorní) umístěn. Aby se vyhnul zdoluhavému přeladování, interpret střídal během svého vystoupení dva nástroje. Jedna ze skladeb (Iršaiovy *Flores*) totiž v určitých místech pracovala se skordaturou, která umožnila efektní opakování tónu na způsob harfového bisbiglianda.

Do chrámového prostoru svatého Mořice byl v pátek 23. 6. zasazen rovněž sólový recitál dalšího slovenského umělce, houslisty Milana Paly, který přednesl kompozici *Dotyky. Za zrkadlom* od Adriána Demoče. Mladý slovenský autor prostor celovečerního koncertu zaplnil jen jedním hudebním nápadem, stereotypním sledem různých flažoletových tónů v nízké

„Umelec, ktorý je spokojný sám so sebou, patrí na dôchodok“, počula som nedávno istého holandského profesora a napadlo mi, že to sedí aj na vzdelávacie inštitúcie. Tá, ktorá je so sebou spokojná, je postupne odsúdená na stagnáciu a pomalý, ale neúprosny zánik.

Stále viac počúvame o dezilúziách kvalitných hudobníkov v strednom veku, ktorí začali učiť na niektorej z našich odborných hudobných škôl. Prenikajú aj nespokojné hlasy tých šikovnejších zo študentov s kvalitou výučby aj s neochotou školy ich kritiku a návrhy na zlepšenia vypočuť. Škola, ktorá nie je schopná prijímať kritiku študentov a pripustiť aspoň nejaké percento jej relevantnosti, je zahladená sama do seba. Nepoviem, ak by to bola škola, ktorá má medzinárodné renomé... Ale ktorá z našich odborných hudobných škôl taká naozaj je? Alebo stačí upadajúcu úroveň nášho hudobného vzdelania zakryť marketingovo správnu definíciu? Ved' každý je NAJ, ak si „správne“ zadefinuje východisko. Napríklad ja som rozhodne najlepšia kadernička v našom byte...

Ale späť k téme. Prečo má Slovensko vyše stovky absolventov ročne a nemá ani jediného hornistu/-ku, hoboistu/-ku či trubkára/-ku, ktorí by boli schopní urobiť aktuálne vypísané konkurzy do našich symfonických orchestrov? Financovanie školstva podľa počtu žiakov zrejme vyzeralo ako super nápad pred tými asi 25 rokmi, keď sa zaviedlo. Dnes vidíme dôsledky. Od pedagógov čoraz častejšie počúvame o zúfalej úrovni študentov, z ktorých ani najgeniálnejší pedagóg nedokáže veľa vykreslať. Vedenia škôl vraj musia z roka na rok na prijímačkách znižovať latku požiadaviek...

Asi sa zhodneme, že škola je tu na to, aby poskytovala kvalitné vzdelanie a nie na to, aby vytvárala pedagogické úväzky. Nevšimla som si, že by bolo naše školstvo na takej svetovej úrovni, že by sa k nám za hudobným vzdelaním hrnuli davy zahraničných študentov. Práve naopak, tí najkvalitnejší už nemajú jazykové bariéry ako generácia 40+ a už na základnej škole chodia na lekcie do Viedne či Budapešti. O slovenských konzervatóriách či vysokých školách ani neuvažujú. Prečo? Pritom naše konzervatóriá produkujú ročne desiatky absolventov. Kde sa – okrem učiteľských miest na ZUŠ – uplatňujú? O čom rozhodujú?

Je načase začať hovoriť nahlas pravdu, ktorú už mnohí dobre vedia. Že nemáme toľko kvalitných uchádzačov o hudobné/umelecké profesie, aby bolo vhodné „živiť“ 13 konzervatórií a 3 vysoké školy. Nevídaný počet stredných a vysokých hudobných škôl na obyvateľa... Ako by to vyzeralo, keby štát prerozdělil rovnaké množstvo financií, povedzme, na štyri školy? Aké by to bolo, keby zostalo na nové budovy zohľadňujúce špecifické potreby hudobného školstva, s adekvátnou výbavou, koncertnými sálami, nahrávacími štúdiami, špičkovými nástrojmi a, v neposlednom rade, aj s transparentnými konkurzmi na učiteľské pozície, vrátane možnosti pre zahraničných pedagógov? Možno by sa z hudobného vzdelávania stalo opäť elitné vzdelávanie pre výberových, výnimočne nadaných študentov. ||

dynamické poloze. Vzdor tomu se provedení neseťkalo s nepochopením a s odsudkem. Bylo totiž předestřeno kultivovanému, vstřícnému a zvědavému publiku, které dovedlo ocenit precizní a soustředěný výkon houslisty a svoji v tomto případě nadbytečnou percepční kapacitu dovedlo využít i jinak, k tiché meditaci čerpající nejen z hudby, ale i z mysteria sakrální architektury prosvícené zapadajícím sluncem a z vlastních niterných zdrojů.
VOJTĚCH MOJŽÍŠ

22. 6. 2023

Košice, Dom umenia

Štátna filharmónia Košice,
Zbyněk Müller, Zoltán Fejérvári
Berlioz – Liszt – Suchoň

Závěrečný koncert 54. sezóny ŠfK (A cyklus) mal opäť starú známú schematickú dramaturgiu predohra – koncert – symfónia, resp. dlhšie orchestrálne dielo v druhej polovici vrátane dlhočizného

prerábania pódia medzi predohrou a koncertom... V prvej polovici zazneli klenoty novoromantizmu, najprv koncertná predohra *Rímsky karneval* Hectora Berlioz (ani nedokážem spočítať, koľkokrát som bol svedkom otvorenia koncertného programu práve touto skladbou, nie nevyhnutne v Košiciach). Napriek určitému ospalému šlendriánstvu v menej exponovaných úsekoch však tento vďačný kus košický filharmonici zahrli s presvedčivou rutinou a plnokrvnou muzikalitou, ktorá dala vyniknúť „prekypujúcemu hýreniu a oslnej farebnosti“, aby som výnimočne citoval slová z bulletinu.

Po vynútenej prestávke sme na pódiu privítali veľmi mladého, ale o to úspešnejšieho útleho a vysokého maďarského klaviristu Zoltána Fejérváriho v *Prvom klavírnom koncerte Es dur* Franza Liszta. Treba hneď na úvod skonštatovať, že Fejérvári sa úspešne vyhol známym virtuóznym klišé v interpretácii tohto koncertu. Nechápal ho v rovine prvoplánovej oslnej brilantnosti (pritom jeho technika

Z. Fejérvári v Lisztovom *Klavírnom koncerte č. 1* bol sólistom záverečného koncertu uplynulej sezóny ŠfK
Foto: Miriama Fenciková

je téměř bezchybná, prvotriedna, nezraniteľná), ale ako skvele prepracované, excelentne obsažné dielo revolučného významu. Kládol mimoriadny dôraz na lyrické a poetické významové sféry, v ktorých prejavil svoj výnimočný zmysel pre tónovú kvalitu, farebné bohatstvo, zmyselnosť a spevnosť – všetko atribúty, o ktoré sa opierali aj romantickí majstri klavírneho prednesu v Lisztových časoch.

Spoľahlivo za Fejérvárim stál aj orchester pod rozhodnou taktovkou Zbyňka Müllera, vďaka čomu medzi sólistom a ostatnými hudobníkmi vznikol tvorivý, muzikantsky rozkošný dialóg. (Napriek tomu som od niektorých sólových pasáží v drevách čakal viac poézie a spevnosti.) Lisztov koncert bol interpretovaný s dôkladne zvládnutou stavebnou koncepciou, s akcentovanou dramaturgiou expresívnych línií vrátane iskrivých gradácií a dramatických zlomov; scherzové úseky vyzneli s ideálnou pôvabnou nenútenosťou. Bola to interpretácia, v ktorej sa optimálne skĺbili cit a rozum, detail a celok. Nechcela

Treba skonštatovať, že Fejérvári sa úspešne vyhol známym virtuóznym klišé v interpretácii koncertu.